

ARCHIV NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

FERDINAND ENGELMÜLLER **(* 1867 - † 1924)**

Inventář osobního fondu

Časové rozmezí fondu: 1882-1924 (1940)

Značka fondu: 11

Číslo evidenčního listu NAD: 45

Evidenční číslo inventáře: 90

Zpracovala: Jiřina Janišová, Lucie Večerníková

Místo: Praha 1995, 2016

Ferdinand Engelmüller (1867-1924)

Ferdinand Engelmüller se narodil 22. 12. 1867 v Praze v rodině rukavičkáře. Rodiče často vyjížděli na venkov, pobývali také v Zápěch a ve Staré Boleslavi. Jejich starší syn Ferdinand se sice učil v otcově dílně a měl jednu převzít rodinnou živnost, ale jeho jediným koníčkem a snem bylo kreslení. Roku 1889 byl bez zkoušky přijat do krajinářské školy Julia Mařáka na pražské akademii. Jeho první obraz Na mrtvém rameni Labe byl vystaven roku 1891 na Zemské jubilejní výstavě v Praze. Staroboleslavské Polabí mladý malíř důvěrně znal – již jako středoškolák ho měl spolu se svým spolužákem prochozené křížem krážem, přestože maloval hodně v Praze a hodně cestoval (už profesor Mařák ho posílal na prázdniny ke knížeti Sanguzskovi na Volyň, aby mu učil dcery, a s celou rodinou pak cestoval po Evropě), nejvíce si zamiloval Polabí s jeho tehdy ještě nedotčenou přírodou. Z Brandýsa pocházela i jeho první manželka Marie Chourová, s kterou se znal ještě z výletů do Záp v dětství.

Ferdinand Engelmüller byl známý malíř a o jeho obrazy byl stálý zájem doma i v zahraničí. Jeho největším malířským přínosem bylo zavedení pastelové techniky do krajinomalby. Tuto techniku stále vylepšoval a byl v ní uznávaným mistrem. Roku 1897 si v Praze založil vlastní malířskou školu, která postupně vychovala mj. O. Nejedlého, J. Šetelíka, O. Štáfla. V září 1904 měl v okresním domě v Brandýse vystaveno 47 pastelů, z nichž 10 bylo vydáno jako umělecké pohlednice Z českého Polabí. Výstavu zde zopakoval i o rok později. Nejvíce ovšem vystavoval v Praze, např. v Rudolfinu, ale i ve Vídni, kde představil např. pastely z cyklu Čtvero ročních počasí, nebo v Berlíně. Jeho obraz Letní den v lukách na IX. mezinárodní výstavě v Mnichově zakoupila mnichovská galerie. Při souborné výstavě v Hamburku roku 1909 měl 50 obrazů, většinou pastelů, a 20 jich bylo zakoupeno. Rád však vystavoval i v Čechách.

Ze zdravotních důvodů nemusel Ferdinand Engelmüller narukovat. Přestěhoval svůj ateliér do domu č. 177 v Loretánské ulici (bývalý byt prof. Masaryka), kde rozšířil svoji malířskou školu a každoročně pořádal velké výstavy ve prospěch hladovějících dětí a Letního domova. Z terasy tohoto ateliéru vytvořil akvarel Praha, který byl jako dar omladinářů předán roku 1920 prezidentu Masarykovi k jeho sedmdesátinám. V listopadu 1922 vyšel první sešit jeho díla Cesty k malířskému umění. Celé toto úctyhodné dílo vyšlo později knižně v mnoha vydáních.

Roku 1924 malíř těžce onemocněl a dne 29. září ho narychlo z jeho staroboleslavského pobytu odvezli do Prahy, kde zemřel. Pohřben byl na Olšanech.

Literatura

- Engelmüller Ferdinand, Přehled důležitějších životních a uměleckých dat, Praha 1929
- Harlas František Xaver, Litografie Ferd. Engelmüllera, in: Národní politika 38, č. 282, 1920
- Pešina Jaroslav Česká moderní grafika, Praha 1940
- Ptáčková Věra, Česká scénografie XX. století, Odeon, Praha 1982
- Encyklopedie světového malířství, 1988
- Nový slovník československých výtvarných umělců (I. díl; A - K), 1993
- Nová encyklopedie českého výtvarného umění (A-M), 1995

Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Ferdinanda Engelmüllera tvoří několik na sobě nezávisle získaných skupin dokumentů. První a největší z nich byla získána v letech 1963 až 1976 nákupem od podniku Kniha n.p. (AA 131-138, AA 140-224, AA 968, AA 985, AA 1065, AA 1579, AA 1587-1590, AA 2425, AA 2856). Další pochází z daru Anny Masarykové (AA 2751) z roku 1972. Sbírkou fotografií

Ferdinanda Engelmüllera (AA 3491-3493) byla do fondu vmanipulována z oddělení Dokumentace NG roku 1995. O rok později byla zakoupena ještě poslední skupina korespondence (AA 3941), a sice v antikvariátu Ztichlá klika. Při revizi fondu v roce 2016 byla zaregistrována skupina doposud neinventarizovaných osobních dokladů Ferdinanda Engelmüllera (vysvědčení z reálné školy a potvrzení o zápisu do malířské akademie), která dostala přírůstkové číslo AA 4091.

Archivní charakteristika fondu

Soubor archiválií tvoří především bohatá korespondence s nejrůznějšími umělci i dalšími významnými představiteli kulturního života té doby, jako byli K. V. Rais, A. Scheiner, J. Štursa, F. Bílek, R. Tyršová, J. Kotěra a další. Za zmínku stojí i dva rozsáhlé rukopisy F. Engelmüllera mladšího, který v prvním z nich líčí otcovy cesty do Ruska, druhý zahrnuje vzpomínky na otce.

Záznam o uspořádání fondu a sestavení pomůcky

Inventář byl vytvořen v souladu se Zásadami pro zpracování osobních archivních fondů a pro psaní jejich inventářů, platných ve shodě s prováděcí vyhláškou č. 645 zákona č. 499/2004 Sb. O archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. V rámci vnitřní skartace byly vyřazeny pomocné obálky a desky. Fond zpracovala Jiřina Janišová roku 1995 a doplnila Lucie Večerníková v roce 2016. Je uložen pod přírůstkovými čísly AA 131-189, 140-224, AA 968, AA 985, AA 1065, AA 1579, AA 1587-1590, AA 2066, AA 2425, AA 2751, AA 2856, AA 3022, AA 3491-3493, AA 3941, AA 4091 a AA 4096.

Inv. č.	Obsah	Počet ks/ll	Časový rozsah	Př. č. AA	Č. kart.
Doklady – vlastní					
1	Vysvědčení z reálné školy v Praze	1 kus	1882	4091	1
2	Potvrzení o zápisu do malířské akademie	1 kus	1890	4091	1
3	Dekret Berní správy v Praze, přiložen koncept odpovědi Ferdinanda Engelmüllera	2 ks	1920	187	1
Korespondence – přijatá - jednotlivci					
Adresovaná Ferdinandu Engelmüllerovi					
4	Bílek František Chýnov, 6. 12. 1898 (dopisnice) b. m., 1. 1. 1900 Chýnov, b. d. Chýnov, b. d.	6 ll	1898-1900, b.d.	132-135	1
5	Benoniová Hana b. m., 26. 5. 1914, přiložena obálka	2 ll 1 ob.	1914	131	1
6	Čech Svatopluk Obříství, 4. 10. 1901 [Paris (Paříž), 1911] (pohlednice)	2 ll	1901, 1911	136	1
7	Dědina Jan Paris (Paříž), 18. 1. 1908, přiložena obálka Paris (Paříž), 26. 4. 1908 Praha, 6. 7. 1916 b. m., b. d.	8 ll 1 ob.	1908-1916, b.d.	137, 138, 140, 141	1
8	Dostálová Leopolda Wien (Vídeň), 4. 4. 1902 (pohlednice) b. m., 6. 2. 1904 (pohlednice) b. m., 6. 3. 1904 (pohlednice) b. m., b. d. b. m., b. d., (pohlednice, L. Dostálová jako Ofélie)	6 ll	1902-1904, b.d.	142-146	1
9	Dostálová Marie Poděbrady, 20. 6. 1900, přiložena obálka	2 ll 1 ob.	1900	1588	1
10	Drtna František Praha, 19. 4. 1920, přiložena obálka	1 list 1 ob.	1920	147	1
11	Foersterová Marie Praha, 5. 6. 1935, přiložen sčítací list rodiny Foersterových z roku 1908	2 ll	1908, 1935	148, 149	1
12	Herčík Ferdinand b. m., 26. 3. 1903 (navštívenka)	1 list	1903	150	1
13	Herrmann Ignát Praha, 23. 8. 1917 Praha, 15. 12. 1917	2 ll	1917	151, 152	1
14	Kalvoda Alois	2 ll	b. d.	153	1

	b. m., b. d.			154	
	b. m., b. d.				
15	Knüpfer Beneš b. m., b. d. (navštívenka), přiložena obálka	1 list 1 ob.	b. d.	155	1
16	Kotěra Jan Praha, 5. 11. 1920, přiložena obálka Praha, 6. 11. 1920 (navštívenka) Praha, 16. 11. 1920	3 ll 1 ob.	1920	156-158	1
17	Kupka František b. m., 31. 10. 1922	2 ll	1922	159	1
18	Kvapil Jaroslav b. m., 31. 10. 1899 (roztržený) Praha, 23. 12. 1917	2 ll	1899, 1917	160, 161	1
19	Leger Louis Paris (Paříž), 13. 4. 1911 (fran.), přiložena fotografie L. Legera v sokolském kroji Paris (Paříž), 15. 1. 1913 (fran.), přiložen podací lístek Paris (Paříž), 19. 1. 1913 (fran.)	6 ll 1 fot.	1911, 1913	162-165	1
20	Mádl Karel Boromejský Praha, 3. 1. 1904 b. m., 12. 12. 1905 b. m., 14. 5. 1908 b. m., 16. 11. 1908 b. m., 4. 6. 1909, přiložena obálka b. m., 1912 (navštívenka) b. m., 1916 (navštívenka) b. m., 1917 (navštívenka) Praha, 5. 10. 1920	10 ll 1 ob.	1904-1920	166- 173, 1589	1
21	Machar Josef Svatopluk b. m., 3. 11. 1904 [Wien (Víděň), 2. 1. 1905] (pohlednice) b. m., 5. 2. 1907 [Wien (Víděň), 23. 12. 1907] (pohlednice) [Wien (Víděň), 3. 1. 1909] (pohlednice) b. m., 16. 8. 1918 b. m., 1. 1. 1920 b. m., 7. 8. 1920	8 ll	1904-1920	174-181	1
22	Mauder [Josef] [Praha], 13. 5. 1900 (dopisnice)	1 list	1900	183	1
23	Mařák Julius b. m., b. d. (navštívenka), přiložena obálka	1 list 1 ob.	b. d.	184	1
24	Mařatka Josef Praha, 25. 6. 1924	1 list	1924	185	1
25	Myslbek Josef Václav b. m., b. d.	1 list	b. d.	186	1

26	Obrovský Jakub Praha, 19. 4. 1925, přiložena obálka	1 list 1 ob.	1925	188	1
27	Plaške [Bedřich] b. m., 27. 4. 1908	2 ll	1908	189	1
28	Procházka František Serafin Praha, 1. 4. 1902 (roztržený)	1 list	1902	190	1
29	Rais Karel Václav Praha, 25. 1. 1904 b. m., 31. 12. 1910 (ústřížek poštovního balíku)	3 ll	1904, 1910	191, 192	1
30	Scheiner Artuš Praha, 27. 10. 1903 Praha, 18. 10. 1906 Praha, 24. 1. 1907 [Praha, 18. 1. 1919], přiložena obálka b. m., 25. 12. 1922 b. m., 27. 11. 1923 b. m., b. d. (4x)	18 ll 1 ob.	1903-1923, b.d.	193- 200, 1579	1
31	Schikaneder Jakub [Praha, 8. 3. 1915] (navštívenka), přiložena obálka	1 list 1 ob.	1915	201	1
32	Šetelík Jaroslav Praha, 28. 5. 1900	1 list	1900	202	1
33	Štáfl Otakar b. m., 7. 11. 1911 b. m., 11. 11. 1911 [Praha], 23. 8. 1917, přiložena obálka Praha, 25. 8. 1917, přiložena obálka [23. 12. 1921] (pohlednice) b. m., b. d. (2x)	8 ll 2 ob.	1911-1921, b.d.	203-209	1
34	Štursa Jan b. m., 5. 11. 1923 (navštívenka)	1 list	1923	217	1
35	Švanda Karel Praha, 12. 1. 1917 b. m., 25. 2. 1917	2 ll	1917	219, 220	1
36	Thomayer [Josef] [Praha, 22. 12. 1910] (dopisnice)	1 list	1910	1587	1
37	Tyršová Renáta Praha, 5. 12. 1901, přiložena obálka Praha, 7. 10. 1905	2 ll 1 ob.	1901-1905	222, 223	1
38	Ullmann Josef b. m., b. d.	1 list	b. d.	224	1
Adresovaná Ferdinandu Engelmüllerovi (synovi)					
39	Bednář Ivan b. m., 3. 3. 1975, přiložena odpověď z 5. 3. 1975 a obálka	2 ll 1 ob.	1975	2751	1

	Adresovaná Ireně Engelmüllerové				
40	Jednota výtvarných umělců v Praze Praha, 21. 1. 1925 Praha, 17. 5. 1926	2 ll	1925, 1926	215, 216	1
41	Machar Josef Svatopluk b. m., 21. 1. 1925	1 list	1925	182	1
42	Švabinský Max b. m., 31. 8. 1924 (navštívenka)	1 list	1924	218	1

Korespondence – odeslaná – jednotlivci
(adresát na druhém místě v nominativu)

43	Engelmüller Ferdinand – Dědina Jan [Praha], 31. 3. 1908 (pohlednice) [Praha, 1916] (pohlednice) [Praha], 29. 1. 1920, přiložena obálka	4 ll 1 ob.	1908-1920	3941	1
44	Engelmüller Ferdinand – Mádl Karel B. [Praha, 1912] (pohlednice)	1 list	1912	3941	1
45	Engelmüller Ferdinand – Štěpánek O. N. b. m., b. d. (pohlednice)	1 list	b. d.	1065	1
46	Engelmüller Ferdinand – [Wünsche] (rodiče malíře Vilíma Wünscheho) Praha, 15. 6. 1923, přiložen dopis Karla Plisky Břetislavu Pračkoví (11. 1. 1940)	3 ll	1923	1590	1
47	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný Praha, 24. 1. 1907	1 list	1907	3941	1
48	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný Praha, 23. 12. 1907 (pohlednice)	1 list	1907	3941	1
49	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný Praha, 30. 12. 1913	1 list	1913	3941	1
50	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný b. m., 23. 12. 1915	2 ll	1915	3941	1
51	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný b. m., 28. 12. 1923	1 list	1923	3941	1

Korespondence – odeslaná – korporace

52	Engelmüller Ferdinand – nezjištěný spolek b. m., b. d.	1 list	b. d.	3941	1
----	--	--------	-------	------	---

Rukopisy - vlastní

53	Zápisník s drobnými náčrtky	1 kus	1899	2856	1
----	-----------------------------	-------	------	------	---

Rukopisy – cizí

54	Ferdinand Engelmüller (syn) – Tři zájezdy malíře Engelmüllera do Ruska a co u nich vzešlo, vloženy kresby a náčrtky (16 ks), stvrzenky (2 ks), fotografie a reprodukce (6 ks)	1 kus	1954	2856	1
55	Ferdinand Engelmüller (syn) – Vzpomínky na malíře Ferdinanda Engelmüllera, přiložen rejstřík	108 ll	1959-1963	968	1

Výtvarné práce

56	Lept „Tání - únor“ F. Engelmüllera s věnováním	1 kus	1918	2425	1

Tisky

57	Barevné dřevoryty Otakara Štáfla	5 ks	b. d.	210-214	1
58	Pohlednice zobrazující interiér a exteriér Engelmüllerovy malířské školy	4 ks	b. d.	985	1
59	Pozvánka k zahájení výstavy F. Engelmüllera v Praze	1 kus	b. d.	3941	1

Fotografie

60	Fotografie neznámého muže věnovaná Ferdinandu Engelmüllerovi od Jana Trenkwalda	1 kus	1897	221	1
61	Fotografie Ferdinanda Engelmüllera (na 12 listech)	15 ks
6 neg.	1899-1913	985,
3491-
3493	1
62	Fotografie náhrobku Ferdinanda Engelmüllera na Olšanských hřbitovech	1 kus	1963	2066	1
63	Fotografie díla F. Engelmüllera	9 ks	b. d.	4096	1
64	Fotografie malíře Jakuba Schikanedra	3 ks	b. d.	2751	1

Varia

65	Věnování Julia Mařáka (fotokopie a negativ)	2 ks	1890	3022	1

Tiráž

Ferdinand Engelmüller (*1867 – †1924) soupis osobního fondu

časový rozsah fondu: 1882-1924 (1940)

počet evidenčních jednotek: 1 karton

počet inventárních jednotek: 65

rozsah v bm: 0,12 bm

stav ke dni: 27. 7. 2016

jméno zpracovatele: Lucie Večerníková

číslo evidenčního listu NAD: 45

číslo evidenční pomůcky: 90

počet stran: 9

schválil dne: 2. 8. 2016 Tomáš Hylmar